

BİZANS MANASTIRLARININ TARİHİ GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ VE KONSTANTİNOPOLİS ÖRNEĞİ

Esra Güzel Erdoğan^{1*}

¹ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi.

*esra.guzel@gmail.com

Özet: Uzun tarihi boyunca, Bizans İmparatorluğu'nda din iki farklı kurum tarafından yönlendirilmiştir. Bunlardan ilki devletin yönetimi altında kurulan ve yönetilen Patriklik ve ona bağlı kiliselerdir. İkincisi ise kökenleri erken hıristiyanlık dönemine dek giden, yayılma alanları ve etkileri geniş olan manastırlardır. Bizans manastırlarının kökeni üzerine iki farklı görüş söz konusudur. İlk görüş Bizans'daki manastırları Mısır'a bağlamaktadır. İkinci görüş ise Konstantinopolis'e gelen ilk keşişlerin de Suriyeli olduğu bilgisinden yola çıkarak bu kökeni Suriye'ye dayandırmaktadır. İlk görüşe göre manastırlar ilk olarak Mısır'da kurulmuştur. Manastırların ortaya çıkışı, tek bir kişinin başlattığı ve onun etrafındakilerin yaydığı bir hareket olarak görülmektedir. Mısırlı Antonios, manastır fikrini ilk olarak ortaya çıkaran kişi olarak kabul edilmektedir.

Söz konusu bu bildiri Bizans Manastırlarının kökenleri konusunda genel bilgi vererek bunların gelişiminin Konstantinopolis örneği üzerinden genel bir resmini çizmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manastırlar, Konstantinopolis, Bizans.

General Approach to the Evolution of Byzantine Monasteries During the Ages and Constantinople as an Example

Abstract: Religion conducted by two different institutions, during the long history of Byzantine Empire. First one is the churches that was ruled by the Patriarchate which was also under the command of the state. The second institution was monasteries which took their roots from the early Christianity and widely spread and influential. There is two different ideas as to the origin of Byzantine monasteries. First approach proposes that Byzantine monastic institutions came from Egypt since the first monasteries were built there. On the other hand, since the first monks in Constantinople came from Syria the second approach as to the origin of the monasticism in Constantinople established under the influence of Syriac monasticism. The beginning of the monasteries has been seen as a movement that was the idea of a one man, namely Antony of Egypt.

The present study focuses on the roots of Byzantine Monasteries in general and tries to give the general picture of by using Constantinople as an example.

Key Words: Monasteries, Constantinople, Byzantine

Bizans manastırlarının kökeni üzerine iki farklı görüş söz konusudur. İlk görüş Bizans'daki manastırları Mısır'a bağlamaktadır. İkinci görüş ise Konstantinopolis'e gelen ilk keşişlerin de Suriyeli olduğu bilgisinden yola çıkarak bu kökeni Suriye'ye dayandırmaktadır. İlk görüşe göre manastırlar ilk olarak Mısır'da kurulmuştur. Manastırların ortaya çıkışı, tek bir kişinin başlattığı ve onun etrafındakilerin yaydığı bir hareket olarak görülmektedir. Mısırlı Antonios, manastır fikrini ilk ortaya çıkaran kişi olarak kabul edilmektedir. Ancak Antonios'un hayat öyküsü onun da bazı öncüleri olduğundan bahsetmektedir. Antonios kutsal yolculuğuna 270 yılı civarında başlamıştır. Anne ve babasının ölümü üzerine kızkardeşinin sorumluluğunu almak durumunda kaldığında yaşı yirmi civarındadır. Her gün kiliseye giderek dua eden Antonios, bir gün dua ederken bir ses duyar ve bu ses *Matta İncil*'inden şu bölümü söylemektedir : "Eğer mükemmel olmak istiyorsan, git ve bütün sahip olduklarını satarak fakirlere dağıt, gel beni takip et ve cennette hazinelerin olacaktır" demektedir.¹

Antonios, sesin emrettiği üzere bütün mallarını satarak fakirlere dağıtır ve yola çıkar. Yola çıkarken kızkardeşini yanına almaz ancak kendi yaşadığı yerde bulunan ve *Vita*'da tanıdık- bilinen- güvenilir bakireler olarak geçen kişilere kardeşini emanet eder. Bu ifade akla manastır benzeri bir kurumun -en azından ihtiyacı olan kadınlar için- Antonios öncesinde de varolabileceğini akla getirmektedir.² Antonios kızkardeşini güvendiği yere bırakarak yeni hayatına başlar. Önce köyünün yakınındaki bir dağda bulunan bir mezar icinde inzivaya çekilir ve kimseyle görüşmeden yaşar.³ Antonios, bir süre sonra, Kızıldeniz kıyısına gider ve bugün Mar Antonios denilen bölgede, dağlarda inzivaya çekilir. Ardından çölde yaşamaya başlar ve öğrenciler edinir. Etrafında toplanan öğrencilerinin ve Antonios'u ziyaret edenlerin barınabilmesi için oluşturulan mekanlarda kalınan yerde bir yapı topluluğu oluşmuştur. Bu mekanlar küçük evler biçimindedir ve *skete* olarak adlandırılmaktadır. *Skete* içinde kalmayı seçenler ortaklaşa bir hayat sürerler. Zamanla *skete*'lerin ve içinde yaşayanların sayıları artar ve benzer evler Nil nehri kıyısından farklı bölgelere yayılarak Nitria ve Teb şehirlerine dek ulaşır. Bu evlerde kalındığını, ilk başlarda sadece Cumartesi ve Pazar günleri kilise ve fırın gibi ortak alanlarda toplandığını, bunun dışındaki zamanlarda hücreler içinde tek başına bir yaşamın sürdüğü

¹ J.E. Goehring, "The Origins of Monasticism", *Eusebius, Christianity, and Judaism, Studi Post-Biblica*, Volume 42, s. 238.

² *Vita Antonii* 3, (çeviren R.T. Meyer), *Patrologica Graeca* 26, 1950/1992, s. 843-844.

³ J.E. Goehring, *ibid*, s. 239.

bilinmektedir. Sonuç olarak Antonios sonrasında bazı kimseler onun münzevi hayatını tercih ederek hücrelerde yaşamışlar, sadece belli zamanlarda dua etmek ve yiyecek sağlamak amacıyla ortak kullanım alanlarına çıkmışlardır.

Antonios'u ziyaret edenler arasında bulunan Hilarion, *lavra* tipi manastırların kurucusu olarak kabul edilir. Hilarion ziyaretçi kalabalığından rahatsız olmuş ve ıssız bir yere giderek burada yaşamaya ve ibadet etmeye başlamıştır. Cumartesi, pazar günleri bir araya gelerek hem hep birlikte mallarını satmış hem de topluca dua etmişlerdir. Bu durum daha sonra *lavra* olarak adlandırılacak olan yeni bir manastır tipini ortaya çıkaracaktır.⁴ Diğer bir yaygın manastır tipi ise *kinobion* olarak adlandırılmaktadır. Bu tip manastırların öncüsü ise Antonios'la aynı dönemde yaşamış olan Pakhomios'tur.⁵ *Kinobion* tipi olarak oluşturulan manastırlar bir duvarla çevrelenerek dış dünyadan ayrılmaktaydılar, ancak içlerinde ortaklaşa bir hayat sürülmekteydi. Bir yapılar topluluğu olan manastırlar; toplanma holü, yemekhane, çalışma birimleri ve farklı tiplerde evlerden oluşmaktadır. Pakhomios'un manastırları dış dünya ile ilişkiyi yasaklayan kurumlar değildir. İlişkiler kısıtlanmış olmakla beraber, örneğin keşişlerin seyahat etmesine ve birbirlerini ziyaret etmelerine izin verilmektedir. Diğer yandan, Pakhomios'un kurallarına göre yaşayan keşişler gündelik hayatlarında kısıtlamalar yaşamaktadır. Dünyevi olarak kabul edilen şarap içmek ve banyo yapmak uygun değildir.⁶

Bizans manastırlarında etkili olan bir diğer kurallar dizisi de, 5. yüzyıl'da yaşamış olan Edessa Piskoposu Rabbula tarafından ortaya konulmuştur⁷. Kurallar, Mısır kökenli olan kurallardan farklılık göstermekle, beraber iki bölgenin kuralları karşılaştırıldığında, ayinler, münzevi olmanın kuralları ve manastırın başındaki kişiye itaat etmek gibi kuralların benzerlik gösterdiği görülmektedir.⁸

Rabbula'nın kuralları, manastır hayatını seçmiş keşişlerin uymaları gereken sınırlamaları da içermektedir. Manastırlara kadınların girişi kesinlikle yasaktır. Bunun dışında manastırın bulunduğu köy ya da şehre gelen ve

⁴ C.Mango, "The Development of Constantinople as an Urban Centre", *Studies on Constantinople*, Variorum Reprints, 1998, 108-109.

⁵ J.E. Goehring, *ibid.*, 1992, 245.

⁶ J. Thomas, A. Hero (ed.), *Byzantine Monastic Foundation Documents*, A Complete Translations of the Surviving Founder's Typika and Testaments, Dumbarton Oaks, 2000, s. 35. (Bu yayın bildirinin geri kalanında BMFD olarak kısaltılacaktır.)

⁷ A.Vööbus, *History of Asceticism in the Syrian Orient: A Contribution to the History of Culture in the Near East*, Volume 3, Louvain, 1988 ; *BMFD*, s. 38-41.

⁸ *BMFD*, s.39

kalacak yeri olmayan kişiler manastır veya kiliseye sığınabilir. Tüm bunlara ek olarak, keşişlerin kişisel mal edinmelerini yasaklayan kurallar da söz konusudur.⁹

Sonuç olarak, Bizans manastırlarında geçerli olan kurallar iki farklı kaynaktan gelmektedir. Bunlar Pakhomios'un Mısır kökenli kuralları ile Rabbula'nın Suriye geleneğine dayanan kurallarıdır. Bizans manastırları, erken dönemden itibaren, bu kuralların etkisinde gelişmiştir.

Konstantinopolis'e Manastırların Gelişi: Konstantinopolis'deki manastırların varlığı ise ancak manastırların ilk ortaya çıkışından 300 yıl sonradır. Bu tarihten sonra 6. yüzyıla kadar devam eden sürede, hızlı bir şekilde yayıldığı görülmektedir. Konstantinopolis'teki en eski manastır Suriyeli Dalmatous'un adıyla anılan Dalmatou Manastırı'dır. Manastır aslında Suriyeli Aziz İsaak tarafından kurulmuştur; ancak, Dalmatous adlı öğrencisi tarafından idare edilmiştir ve onun adıyla anılmıştır.¹⁰ Suriyeli keşişler tarafından kurulan bir diğer Konstantinopolis manastırı ise Akoimeto denilen Uykusuzlar Manastırı'dır.¹¹ Manastırların 4. yüzyıldan sonra tüm Bizans topraklarında yayılmaya başlayarak güç kazanması, manastırların kilise örgütü ve devlet ile problemler yaşamasına neden olmuştur. Manastırların statüsü devlet tarafından sıkça değiştirilmeye çalışılacaktır.¹²

Bizans İmparatorluğu'nda 7. yüzyıl ile başlayan ekonomik ve sosyal bunalım döneminde, manastırlarda yaşayan keşişlerin bir kısmının kısıtlamalar nedeniyle batıya gittiğine tanık olmaktadır. Hemen ardından gelen İkonoklazma döneminde, manastırların toplum içindeki prestijli ve özgür konumlarına pek çok kısıtlama gelmiştir. Devlet politikası olarak ortaya çıkan ikonoklast dönemde, manastırların ikona yanlısı tavırları, manastırları ve keşişleri kısıtlama amacını taşıyan kuralların ortaya çıkmasına neden olur. İlk ortaya çıkışlarından itibaren devletle karşı karşıya gelen manastırlar, bu dönemde de ciddi tehlike olarak görülecek, ayrıca özerk ve bağımsız yapılarına müdahale edilecektir. Manastırlarla ilgili kısıtlamalar getiren imparatorlar arasın-

⁹ [http://www.Rabbula.com/Admonitions to Monks, from R_H_Connolly, "Some early rules for Syrian monks"](http://www.Rabbula.com/Admonitions%20to%20Monks%20from%20R.H.Connolly,%20Some%20early%20rules%20for%20Syrian%20monks%20.pdf), Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp_152-162.htm/ (alındığı tarih: 25.04.2006)

¹⁰ Dalmatou Manastırı'nın kalıntıları, A. Berger'e göre Çapa semti, Kızılelma caddesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii civarında aranmalıdır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. A. Berger, **Untersuchungen zu den Patria Konstantinopoleos**, Bonn, 1988, s. 631.

¹¹ C. Mango, **Byzantium, the Empire of the New Rome**, London, 1980, s.110; W. Müller-Wiener, **Bildlexikon zur Topographie Istanbul**, Tübingen, 1977, s. 147.

¹² BMFD, s. 43.

da I. Nikephoros da (802-811) vardır. Manastırların geleneklerine dair pek çok kuralın imparator eliyle kaldırılmaya çalışılmasına kadar varan çekişme döneminde keşişlerin yasak olduğu halde zorla evlendirilmeye çalışılmaları, manastır geleneğinin dış müdahalelerle tamamen farklılaştırılmaya uğraşılmasının işaretidir. İkonoklazmanın tekrar benimsenmesi (815-843) ile birlikte manastırların sorunlarını çözmeleri gecikmiştir¹³. 9. yüzyıl'daki manastırlar erken dönemdeki örneklerden oldukça farklı kurumlardır. Bu farklılık özellikle ekonomik alanda belirgin olarak görülür. Erken dönemin kendi üretimini yapan ve kendi kendine yeten manastırlarının yerini bağışlarla ayakta duran ve doğrudan para yardımı alan manastırlar almıştır¹⁴. İkonoklast dönemin sona ermesi ile birlikte manastırlardaki kurumsal değişiklik Theodoros Stoudites gibi din adamları tarafından eskiye döndürülmeye çalışılacaktır. İkonoklazma döneminin sona ermesi ile birlikte manastırların tekrar düzenlenmeleri gereği ortaya çıkar. İkonoklazma sonrası ilk dönemde yaşayan Theodoros Stoudites'in koyduğu kurallar bu tarihten itibaren bütün Bizans manastırları için manastırların kuruluşundaki öze dönmeleri gerektiği durumlarda ya da bir bozulma yaşadığı düşünüldüğünde hatırlanan kurallar olarak her zaman geçerliliğini koruyacaktır.

10. yüzyıla gelindiğinde, İmparator Romanos Lekapenos (920-944), 935 yılında manastırların topraklarını genişletmelerini yasaklamıştır. Daha sonraki bir tarihte başa geçen İmparator II Nikephoros Phokas (963-969), yeni manastırların kurulmasını ve mevcut manastırların yeni toprak bağışı almalarını yasaklayacaktır. İmparator, kuralları koyarken manastırların çok fazla zenginleşmelerinden duyduğu rahatsızlığı da vurgulamış ve Mısır'da yaşayan ilk keşişlerin fakirliğinden ve mütevazı hayatlarından bahsetmiştir. Kendi dönemindeki manastırların hizmet yapıları olması gerektiğini belirten Phokas, ayrıca mevcut yapıların çok iyi durumda olmadığını ve hayır işlerinin yürütülmesinin güç olduğunu, bu nedenle yeni manastırlar kurmaktansa mevcut olanların desteklenmesinin daha uygun olacağını dile getirmektedir.¹⁵

II. Basileios'un (976-1025) yönetimi manastırlar için daha çok kısıtlamanın ortaya çıktığı dönemdir. Dönemin getirdiği *kharistikia* denilen yeni yönetim ve denetim biçimi ile birlikte manastırlar *ktetor*'ların denetiminden devlet

¹³ C. Mango, *ibid.*, s.115.

¹⁴ **BMFD**, s. 48.

¹⁵ P. Charanis, "The Monastic Properties and the State in the Byzantine Empire, *Dumbarton Oaks Paper*, 4, 1948, s. 82.

kontrolüne geçmiştir¹⁶. *Kharistikia*, manastırların yaptırınlar yani *ktetor*'lar yerine, bağış yaparak manastırın yönetiminde söz sahibi olan *kharistikarios* tarafından yönetilmesidir. Yönetim biçimi *kharistikia* bir anlamda mali işlerin kiralanması gibi değerlendirilebilir¹⁷.

II. Basileios'un ortaya koyduğu 996 tarihli karara göre manastırların köylerdeki kuruluşları tekrar düzenlenmiştir. Kurdukları manastırlara sığınarak keşiş olmak isteyen köylülerin bu istekleri kabul edilemez. Bu kişilerin ölümü üzerine onların bağışladıkları toprak ve tüm diğer mallar devlete geçecektir. Manastırlar hayatlarını daha az keşişle devam ettirerek kurucularının adlarını yaşatabilirler, ancak bu tip manastırların genişlemesi yasaktır.¹⁸

11. yüzyılda ise bağımsız ve özerk yapılı manastırların yönetim biçimlerine dair 10. yüzyıldan itibaren ilk olarak Aynaroz'da ortaya çıkan yönetim biçimi yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştır. *Ephoria*¹⁹ denilen yeni düzenin, batıdaki manastırlarda sıklıkla kullanılan bir yönetim biçimi olduğu anlaşılmaktadır.

I. Aleksios Komnenos (1081-1118) döneminde *kharistikia* ve *ephoria*'nın tamamen ortadan kalktığını ve *ktetor*'ların manastırlar üzerindeki yetkilerini tekrar kazandıklarını görmekteyiz. I. Manuel Komnenos (1143-1180) döneminde manastırlar vergi muafiyetine kavuşmuşlardır. Ancak I. Manuel Komnenos manastırların topraklarını askerlere *pronoia* olarak verir ve manastırların topraklarını genişletmelerini yasaklamıştır.²⁰ 11. yüzyılla birlikte manastırlar öncelikle tekrar bağış kabul etme, toprak sahibi olma ve bunları genişletme haklarını elde ederek, *philanthropik* işlevlerine geri dönmüşlerdir.²¹

Manastır tarihi içinde Komnenoslar döneminin en önemli din adamı Symeon'dur (ölümü 1022). Symeon'a göre manastır hayatını seçmiş olan kişiler tüm dış dünyadan ellerini çekmelidir. Hastalara veya fakirlere yardım etmek onların tanrısal yolda ilerlemelerini engelleyeceğinden ve onları maddi dünyaya yaklaştıracığından kesinlikle bundan kaçınılmalıdır.

¹⁶ BMFD, s. 49.

¹⁷ BMFD, s. 202.

¹⁸ C. Mango, *ibid.*, s. 116.

¹⁹ *Ephoria*: Hamilik sistemi, *ephoros*: hami, koruyucu

²⁰ P. Charanis, *ibid.*, s. 48.

²¹ BMFD, s. 303.

Symeon'un görüşlerine alternatif olarak gelişen bir diğer akım ise Selanikli Eustathios'un yaptığı yeni keşiş tanımlamasına dayanmaktadır. Eustathios kendi dönemindeki keşişlerin dış dünyadan kendilerini ayırmalarını eleştirmektedir. Ona göre keşişler sıradan insanların arasında yaşamalı ve her tür üretim faaliyetinin içinde yer almalıdır. Buna hayvan yetiştirmek ve ticaret yapmak dahildir. Kadınlarla ilişkiyi desteklemektedir. Bu tür görüşler Bizans manastır hayatındaki dünyevileşmeye işaret etmektedir.²²

1204-1261 tarihleri arasındaki Latin istilasının Bizans manastır hayatına ciddi etkileri olmuştur. Bu dönemde özellikle Konstantinopolis'deki manastırlar başta olmak üzere bütün manastırlar topraklarının büyük bölümünü ihtiyaçlarından fazlasına sahip oldukları gerekçesi ile kaybetmişlerdir.

1261 yılında, Konstantinopolis'in tekrar Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmesinden Bizans manastırları da etkilenmiştir. Öncelikle Latinler tarafından ellerinden alınan tüm mallarına tekrar kavuşmuşlar ve tahta geçen VIII. Mikhael Palaiologos (1259-1282) tarafından yenileri de bağışlanmıştır. Palaiologoslar döneminde yazılmış *typikon*'lar yardımı ile manastırların özerk ve bağımsız olmalarına dair vurguya sıkça rastlanmıştır. Manastır tarihinde Palaiologos dönemi *kinobitik* manastır tipinin tekrar güçlendiği dönem olarak kabul edilmelidir.

VIII. Mikhail döneminin ardından gelen, II. Andronikos (1282-1328) döneminde Konstantinopolis Patriği Athanasios'un reformları önemlidir. Athanasios iki kez 1289-1293 ve 1303-1311 tarihlerinde patrik olarak görev yapmıştır. Ona göre Bizans toplumundaki kirlenmeden manastırlar da payına düşeni almıştır. Athanasios manastırların özerk ve bağımsız olmaları gerektiğini belirtmiştir.²³ II. Andronikos'a yazdığı mektuplarında, Tanrı'nın Bizans halkını cezalandırmasının nedeni olarak manastırlardaki bozulmayı göstermiştir. Athanasios'a göre herkes bu tür evlerin ihtiyacı olanlara yardım için yapılmış olduğunu unutmuştur. Bütün yerel patrikler başkentte yaşamakta ve cemaatlerini tüm tehlikelere karşı yalnız bırakmaktadırlar²⁴.

Athanasios'un, *Vasiyetname, Kurallar ve Typikon*'u Bizans manastırları için bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Athanasios'a ait belgeler göz önüne alındığında, onun asıl ilgilendiği konunun Stoudios'un kurallarını manastır

²² A.P., Kazhdan, A.W., Epstein, ibid., s. 91-95.

²³ supra, s. 203.

²⁴ J.L., Boojamra, "Social Thought and Reform of Athanasios of Constantinople", *Byzantion*, 50, 1985, s. 357.

hayatında tekrar geçerli kılmak olduğu düşünülmalıdır. Patrik Athanasios ayrıca İmparator II. Andronikos'u manastır topraklarının bir bölümüne el koyarak asker yetiştirilmesi için kullanmasını desteklemiştir. Bunun sonucunda Athanasios'a karşı manastır çevrelerinden ciddi bir muhalefet başlamıştır. Ancak Patrik, II. Andronikos'un tam desteğine sahip olduğu için reformlarını uygulamayı başarabilmiştir²⁵.

14. yüzyıla gelindiğinde ise *hesykhiasm* etkisinin artarak yaygınlaşmaya başladığını görüyoruz. 14. yüzyıldaki akımın etkilerinin erken Hristiyan döneminden kaynaklandığı görüşü yaygındır. Sinalı Gregorios bu geleneği alarak Aynaroz'a taşımıştır²⁶. Palamas'ın tanımına göre İtalyan asıllı olan ve sonradan Ortodoks inancını seçen Nikephoros, İmparator VIII. Mikhael Palaiologos döneminde Sicilya'dan Konstantinopolis'e gelerek yerleşmiştir. Dönemin en önemli dini ve politik konusu olan Katolik Kilisesi ile birleşmeyi destekleyen Mikhael'in politikasına karşı çıkmıştır. Onun hakkındaki bilgilerimiz bununla sınırlıdır. Nikephoros'un görüşleri din alanında görev yapan seçkin tabaka arasında *Kalbin Savunması Üzerine* adlı eseri öğrencileri sayesinde yayılmıştır.²⁷

Akımın kuramcılarında bulunan bir başka kişi de Pseudo Makarios'dur. Ona göre beden ve ruh tek bir parçadır ve onlar arasındaki uyumu bozan unsur, günahdır. Günah, ruhun vücuda başkaldırmasına ve tutkunun buyruğuna girmesine neden olur. İsa bu uyumu tekrar kurmayı amaçlamıştır. *Hesykhast* görüşü benimsemiş olan keşişler, İsa'ya dönerek uyumu tekrar yakalamayı amaçlarlar. Bu yöntemle kalp ruha dönerek tam uyum yakalanabilir. Uzun süren inzivalar uyumu ve birleşmeyi amaçlar. *Hesykhiasm*'ın yaygınlık kazanması manastırlardaki hayatın daha içe dönük bir hal almasına neden olmuştur. Bu akımın etkisinde olan keşişler zaten kısıtlı olan dış dünya ile olan ilişkilerini zaman zaman tamamen keserek inzivayı tercih etmişlerdir.

II. Andronikos'un *khrysoboullosu*²⁸ ile Aynaroz gibi manastır merkezlerinin geleneksel olarak imparatora bağlıyken, bundan böyle Patrikliğe bağlanması manastır çevresi ile kilise hiyerarşisi arasındaki yakınlaşmaya işaret etmek-

²⁵ BMFD, s.1490.

²⁶ J., Meyendorff, *St. Gregory Palamas and Orthodox Spirituality*, (çev. A. Fiske), St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1974, s. 56.

²⁷ J., Meyendorff, *ibid*, s. 58.

²⁸ P., Schreiner, "Das Chrysobull Kaiser Andronikos' II für das Pentepoptes-Kloster?", *Istanbul Mitteilungen*, Band 27/28, Teil, I, 1977/78, s. 415-427)

tedir. Bu tarihten sonra Palamas'ın öğrencilerinin Konstantinopolis'deki patriklik makamına seçilmeye başlamaları da yakınlaşmanın varlığını desteklemektedir.

Palaiologos döneminde manastırların toprakları üzerindeki haklarını genişlettiklerini, tam bir vergi muafiyeti kazanmanın yanında yargı sistemi olarak da bağımsızlığa kavuştukları görülmektedir. II. Andronikos bu ayrıcalıkları daha önceki dönemlerden beri elinde tutan Aynaroz'un haklarını diğer manastırlara da vermiştir. Bu tür ayrıcalıklar mevcut manastırlara ciddi yararlar sağlamanın yanı sıra, manastıra ait toprakta çalışan işçilerin de manastırın malı sayılmalarını sağlamıştır. II. Andronikos düzenlediği *khrysoboullos*lar ile manastırlara ayrıcalıklar tanıırken onun döneminde görev yapan Athanasios da manastırları piskoposların istismarından korumaya çalışmıştır²⁹

²⁹ J.L., Boojamra, **Church Reform in the Late Byzantine Empire, A Study for the Patriarchate of Athansios of Constantinople**, Patriarchal Institute for Patristic Studies, Thessaloniki, 1983, s.151-152.